

سوال

دختر نسبت به شوهر مادرش چه حقوق و وظایفی دارد؟ حقوق و وظایف مرد در مورد دختر همسرش (ربیبه‌اش) چیست؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

ربیبه یعنی دختر زن از شوهری جز شوهر کنونی او که از جمله کسانی است که تا ابد بر آن مرد حرام هستند، البته در صورتی که بر مادر وی وارد شده باشد (دخول کرده باشد) و این یعنی آن دختر از جمله محارم آن مرد شده است.

در فتاوی انجمن دائم فتوی (۱۷/ ۳۶۷) آمده است:

«هرگاه مرد با زنی ازدواج کند و بر وی دخول کند، ازدواج با دختران آن زن یا دختران فرزندان آن زن - به پایین - برایش حرام ابدی می‌شود چه از شوهران قبلی یا شوهران بعدی او باشند؛ بنابراین این سخن الله سبحانه و تعالی که می‌فرماید:

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ... [نکاح] مادران شما بر شما حرام شده است... تا آنجا که می‌فرماید: **وَرَبَائِبُكُمُ اللَّائِي فِي حُجُورِكُمْ مِّنْ نِّسَائِكُمُ اللَّائِي دَخَلْتُمْ بِهِنَّ [نساء: ۲۳]** (و دختران همسرانتان که [آن دختران] در دامان شما پرورش یافته‌اند و با آن همسران همبستر شده‌اید).

منظور از ربیبه اینجا: دختر همسر است، و مرد برای دختران زنی که با وی همبستر شده محرم است و جایز است که این دختران در برابر او حجاب نداشته باشند».

اما حقوق و وظایف هر یک از ربیبه و شوهر مادرش نسبت به یکدیگر در ارتباط و احترام و رفتار نیک خلاصه می‌شود زیرا مسلمانان همگی به احسان در حق برادران مسلمان خود سفارش شده‌اند تا چه رسد به کسانی که به حکم ازدواج به محرمیت هم درآمده‌اند که بدون شک از حق اکرام و احترام و رسیدگی بیشتری نسبت به عموم مسلمانان برخوردار هستند.

جز اینکه نفقه و خدمت و اطاعتی میان آنها واجب نیست و ربیبه از نظر شرع حکم مادرش را در وجوب شرعی ندارد، یعنی اگر شوهر مادر در حق دختر او نیکی کرد و او نیز در مقابل احسان او را با احسان پاسخ گفت و به خدمت و رعایت امور خانه‌اش پرداخت بهتر است؛ زیرا یکدلی و الفت از اهدافی است که شریعت به دنبال محقق شدن آن است.

مرد باید بداند که از جمله نیکی و حسن عشرت همسرش خوبی در حق دختر اوست. و دختر هم باید بداند که از جمله نیکی در حق مادرش این است که به همسر او احترام بگذارد و در حقش نیکی کند.

شیخ ابن باز - رحمه الله - (۲۵ / ۳۶۵) می‌گوید:

برای کسی که غیر از دخترانش، کسانی مانند خواهران و عمه‌ها و خاله‌ها و دیگر کسانی که نیاز دارند را سرپرستی کند و در حق آنان نیکی کرده و غذا و آب و لباس آنان را تامین کند امید است که همان اجری را به دست آورد که پیامبر - صلی الله علیه وسلم - برای کسی بیان کرده که سه دختر را سرپرستی کرده است و فضل الله گسترده و رحمتش عظیم است. همینطور کسی که یک یا دو دختر یا غیر آنان را سرپرستی کند و به آنان نیکی ورزد، که وی اجری بزرگ و پاداشی جزیل دارد چنانکه عموم آیات و احادیث دال بر احسان در حق فقیر و مستمند خویشاوند و غیر خویشاوند است و اگر این فضل برای نیکی در حق دختران باشد، پس نیکی در حق پدر و مادر یا یکی از آنان و پدربزرگ‌ها و مادربزرگ‌ها اجری بزرگتر و بیشتر دارد زیرا حق والدین و وجوب نیکی به آنان بزرگتر است و در این باره تفاوتی نیست که شخص نیکوکار پدر یا مادر یا دیگری باشد؛ زیرا حکم به عمل بستگی دارد. والله ولی التوفیق.

از کمیسیون دائم فتوا (۲۵ / ۲۹۶) پرسیده شد:

روابط خانوادگی در یک خانهٔ مسلمان به چه صورت است؟

آنان پاسخ دادند:

«الله امر به محافظت از چیزی نموده که باعث تقویت روابط افراد خانواده و گروه‌های [دیگر] این [جامعه] می‌شود، بنابراین دستور به صلۀ رحم و نیکی در حق خویشان داده و فرموده است:

وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا [نساء: ۸]

(و از الله که به [نام] او از همدیگر درخواست می‌کنید پروا نمایید و [همچنین از] پیوند خویشاوندی؛ که الله همواره بر شما نگهبان است)

و فرموده است:

وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ... [نساء: ۳۶]

(و الله را بپرستید و چیزی را با او شریک مگردانید و به پدر و مادر نیکی کنید و [همچنین به] خویشاوندان)

و همچنین فرموده:

قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِمَّنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ

[انعام: ۱۵۱]

(بگو بیایید تا آنچه را پروردگارتان بر شما حرام کرده برای شما بخوانم: چیزی را با او شریک قرار مدهید و به پدر و مادر احسان کنید و فرزندان خود را از بیم تنگدستی مکشید؛ ما شما و آنان را روزی می‌دهیم)

و در جای دیگر می‌فرماید:

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا [اسراء: ۲۳]

(و پروردگار تو مقرر کرد که جز او را پرستید و به پدر و مادر [خود] احسان کنید)

و دیگر آیات.

و از پیامبر - صلی الله علیه وسلم - ثابت شده که فرمودند: **قطع کننده به بهشت نمی‌رود**. منظور قطع کننده پیوند خویشاوندی است. به روایت بخاری و مسلم.

و از پیامبر - صلی الله علیه وسلم - ثابت است که فرمود: **قطع کنند - یعنی قطع کننده پیوند خویشاوندی - به بهشت نمی‌رود** به روایت بخاری و مسلم.

و فرمود: **هر که دوست دارد در روزی‌اش فراخی حاصل شود و عمرش طولانی گردد پیوند خویشاوندی‌اش را پیوسته دارد** به روایت بخاری. و فرمود: **الله برای شما بدرفتاری با مادران و زنده به گور ساختن دختران و... را حرام قرار داده است** به روایت بخاری و مسلم و دیگر احادیث بسیاری که درباره تشویق به صلۀ رحم و پایبندی به آداب اسلام و مکارم اخلاق و محافظت بر حسن معاشرت وارد شده و با این ارزش‌هاست که روابط خانوادها و افراد خانواده محکم شده و مسلمانان یکدل می‌شوند، نه با از هم گسستن و خروج از آداب اسلام و مکارم اخلاق».

والله اعلم